Valiokunnan lausunto TyVL 4/2020 vp─ HE 67/2020 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ravitsemisyritysten uudelleentyöllistämisen tukemisesta ja toiminnan rajoitusten hyvittämisestä

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ravitsemisyritysten uudelleentyöllistämisen tukemisesta ja toiminnan rajoitusten hyvittämisestä (HE 67/2020 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Mika Björklund, työ- ja elinkeinoministeriö (etäkuuleminen)

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- KEHA-keskus
- Uudenmaan TE-toimisto
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- STTK ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
- ravintoloitsija Henri Alén

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- Akava ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Maailman terveysjärjestö WHO julisti uuden koronaviruksen aiheuttaman COVID-19-tartuntatautiepidemian pandemiaksi 11.3.2020. Valtioneuvosto totesi 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Pande-

mia ja sen aiheuttama poikkeustila on vaikuttanut merkittävästi ravitsemisliikkeisiin. Koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi ravitsemisliikkeet henkilöstöravintoloita lukuun ottamatta pidetään suljettuina 4.4.—31.5.2020.

Ravitsemisliikkeiden sulkemisesta säätämisen yhteydessä eduskunta edellytti, että hallitus selvittää, kuinka ravintolayrittäjien toimeentulon ja toimintaedellytysten kannalta kohtuulliset vahinkojen korvaukset toteutetaan niin, että taloudelliset menetykset jakautuvat oikeudenmukaisella, omaisuuden suojan huomioon ottavalla ja kohtuullisella tavalla julkisyhteisöjen, vuokranantajien, pankkien ja vakuutusyhtiöiden ja muiden talousyksiköiden kesken. Niin ikään edellytettiin hallituksen ryhtyvän viipymättä toimiin, joilla tarvittaessa tuetaan ravintolayrittäjien toimeentuloa poikkeustilan ja sen purkamisen aikana.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki ravitsemisyritysten uudelleentyöllistämisen tukemisesta ja toiminnan rajoitusten hyvittämisestä. Ehdotetun lain mukainen toimintamalli koostuu kahdesta toisiaan täydentävästä osasta, yhtäältä tuesta uudelleentyöllistämiselle ja toisaalta kohtuullisesta hyvityksestä niistä kustannuksista, jotka ovat aiheutuneet toiminnan lakisääteisestä rajoittamisesta koronaepidemian vuoksi. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää perusteltuna ja tarpeellisena hyvittää pandemiatilanteen aiheuttamia menetyksiä ja vaikeuksia niistä eniten kärsineille toimialoille, kuten ravitsemisalan yrityksille, ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Myynnin vertailukuukaudet hyvityksen suuruuden määrittäjänä

Esityksessä ehdotetaan, että kohtuullinen hyvitys ravitsemisyritykselle rajoitusvelvoitteen aikana kertyvistä kiinteistä kustannuksista suhteutetaan asianomaisen ravitsemisyrityksen rajoitusvelvoitteesta aiheutuneeseen myynnin muutokseen. Hyvitystä saavat ne yritykset, joiden huhtikuun 2020 myynti oli pienempi kuin tammi-helmikuun keskimyynti. Vertailuaika on sama kaikille ravintoloille. Mahdolliset koronaepidemiaperusteiset kehittämistuet ELY-keskuksilta tai Business Finlandilta vähennetään hyvityksen määrästä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu vertailuaika asettaa ravintolat keskenään epätasa-arvoiseen asemaan. Esimerkiksi kesäravintolat ovat sulkemispäätöksen vuoksi menettäneet hyviä myyntiaikoja muun muassa huhti- ja toukokuun juhlapyhien ajalta, mutta jäävät kuitenkin vaille hyvitystä menetetystä myyntitulosta, koska niillä ei ole myyntiä tammi—helmikuussa tai myynti on tuolloin ollut hyvin vähäistä. Myöskään muiden ravintoloiden myynnin vertaaminen tammi- ja helmikuuhun ei anna oikeaa kuvaa menetyksistä, koska yleensä alkuvuonna kysyntä ravintola-alalla on huomattavasti vähäisempää kuin huhtikuussa. Valiokunta ehdottaa, että talousvaliokunta harkitsee vertailuajan muuttamista siten, että ravitsemisliikkeiden menetyksissä otetaan ehdotettua paremmin huomioon yhtäältä ravintoloiden erilaisuus ja toisaalta ravintoloiden myynnin määrän vaihtelu eri kuukausina. Lisäksi valiokunta ehdottaa, että talousvaliokunta vielä harkitsee ELY-keskusten ja Business Finlandin kehittämisrahojen vaikutuksen hyvityksen määrään.

Uudelleentyöllistämisen tuki

Uudelleentyöllistämisen tuen tarkoitus on turvata yritysten mahdollisuus työllistää ravintola-alan työntekijöitä koronaepidemiaa edeltänyttä tilannetta vastaavalle tasolle toiminnan uudelleen käynnistyessä rajoitusajan jälkeen. Tuen suuruudeksi ehdotetaan 1 000 euroa kutakin tuen piiriin luettavaa työntekijää kohden. Tukea maksetaan työntekijästä, jolle yritys maksaa palkkaa vähintään 2 500 euroa rajoitusvelvoitteen päättymistä seuraavan kolmen kuukauden ajalta. Tukea on mahdollista saada enintään siitä työntekijämäärästä, joka yrityksellä oli laskennallisesti kokoaikaisessa työsuhteessa helmikuussa 2020.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että hotelli- ja ravintola-alalla vain noin 50 prosenttia työntekijöistä tekee työtä vakituisessa työsuhteessa. Lisäksi suuri osa työntekijöistä tekee työtä osa-aikaisessa tai nollatuntipohjaisessa työsuhteessa ja vuokratyöntekijöitä käytetään paljon. Alalla merkittävä osa työntekijöistä on naisia, nuoria tai maahanmuuttajataustaisia. Koronaepidemian rajoituksista johtuva työttömyys vaarantaa siten jo valmiiksi vaikeassa työmarkkina-asemassa olevan ryhmän toimeentulon säilymisen, ja siksi valiokunta pitää tuen kohdentamista ravintola-alalle tähdellisenä myös yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta katsoo, että alan erityispiirteitä ei ole otettu uudelleentyöllistämistuen määräytymisessä riittävästi huomioon. Valiokunta pitää esityksessä ehdotettua 2 500 euron palkanmaksuvaatimusta matalana ja katsoo, että vaatimus vähintään 2 500 euron palkan maksamisesta kolmen kuukauden ajalta saattaa johtaa siihen, että yritykset työsuhteiden jatkamisen sijasta korvaavat mahdolliset päättyneet työsuhteet osa-aikaisilla työsuhteilla. Näin toimimalla tuki kattaisi kokoaikaisten palkkausta suuremman osan työntekijän palkkakustannuksista. Valiokunta pitää pätkätöiden ja osa-aikaisten työsuhteiden määrän kasvamista epätarkoituksenmukaisena erityisesti, koska alan työllisyys on heikko ja työntekijöiden palkkataso on muita aloja vähäisempien työtuntien vuoksi jo ennestään matala. Lisäksi yrityksen työntekijämäärän vertaaminen helmikuun 2020 tilanteeseen ei ole mielekästä ravintoloiden erikoistumisen ja eri aikajaksojen kysynnän voimakkaan vaihtelun vuoksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2020 vp

Helsingissä 14.5.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anna Kontula vas
varapuheenjohtaja Katja Taimela sd
jäsen Kim Berg sd
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Antti Kurvinen kesk (osittain)
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Anders Norrback r
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Mikko Lundén ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Yleistä

COVID-19:n aiheuttaman pandemiatilanteen ehkäisemiseksi Suomessa puututtiin merkittävällä tavalla perustuslailla taattuun elinkeinovapauteen rajoittamalla ravitsemistoimintaa. Väliaikaisesti toukokuun loppuun asti voimassa olevalla lailla ravitsemisliike ja siihen kuuluvat sisä- ja ulkotilat on pidettävä suljettuina asiakkailta.

Vaikutukset ravintoloiden liiketoimintaan ovat olleet dramaattiset. Hallitus valmisteli ravitsemisliikkeiden toiminnan rajoitusta koskevan lain pikaisella aikataululla, mutta tästä johtuvaa kompensoimista koskeva esitys saapui vasta viime viikolla eduskuntaan. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista, koska eduskunta nimenomaisesti edellytti kohtuullista korvausta, josta lailla on säädettävä.

On hyvä, että eduskunta voi vihdoin käsitellä ravintolatukeen liittyvää esitystä. Se pitää kuitenkin sisällään useita valuvikoja, ja jo tässä vaiheessa on esitettävä se huomio, että valtiosäännön nojalla valtioneuvosto valmistelee lainsäädäntöehdotukset. Nyt olemme kuitenkin tilanteessa, jossa asiasta vastaava ministeri on esittänyt, että eduskunnan on tehtävä tarvittavat korjaukset valmisteltuun esitykseen. Eduskunnalla ei ole käytössä samanlaisia lainvalmisteluresursseja kuin valtioneuvostolla, joten tähän on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Ravintolatukeen liittyvät ongelmat

Hallituksen malli rakentuu sekä välittömien vahinkojen korvaamiselle että uudelleen työllistymiseen tähtäävälle elementille. Lähtökohtaisesti mallin suurimpana ongelmana voidaan pitää kokonaistuen (123 000 000 euroa) riittämättömyyttä kompensoimaan tilanteesta aiheutuneita vahinkoja elinkeinonharjoittajille.

Hallituksen esittämässä mallissa liikevaihdon laskun osalta tarkastelujakso olisi tammi-helmikuu. Tätä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, koska tämä on monille toimijoille liikevaihdoltaan huonointa aikaa. Sen sijaan rajoitustoimet kohdistuvat de facto aikaan, johon osuvat kevään juhlapyhät ja näin myynnillisesti alkuvuotta paremmat ajanjaksot. Tuki on laskettava yrityksen valinnan mukaan joko edellisen tilikauden, kriisiä edeltäneen kuuden kuukauden tai vuoden 2019 vastaavan ajanjakson myynnin mukaan. Mikäli ravintola on perustettu laskentajakson aikana tai sen jälkeen, otetaan laskentaperusteeksi kriisiä edeltävien kuukausien keskimyynti.

On myös ongelmallista, että kehittämistukea saanut toimija rajataan tuen ulkopuolelle. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa rangaistaan toimijaa, joka on pyrkinyt kehittämään uusia ravintolaliiketoiminnan muotoja esimerkiksi konseptoimalla ulosmyyntiä uudella tavalla. Muiden koronaepidemian takia myönnettyjen tukien vaikutus esitetyn tukimallin mukaiseen tuen määrään tulee poistaa esityksestä.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2020 vp
Eriävä mielipide

Uudelleentyöllistämiseen tähtäävällä tuella voidaan nähdä olevan myönteisiä vaikutuksia. Se sisältää kuitenkin lähtökohtaisesti ongelman, että se ei huomioi alan realiteetteja, kuten sitä, että alalla tehdään usein vuokratöitä. Malli ei huomioi näiden työntekijöiden osuutta ollenkaan.

Lisäksi tukimallin ongelmana on se, että se kohtelee eri kokoisia yrityksiä eri tavoin, vaikka rajoitustoimenpiteet ovat kohdistuneet kaikkiin alan toimijoihin. Perustuslaillinen oikeus elinkeinonharjoittamiseen ei ole riippuvainen yrityksen koosta. Tukimallin on oltava kilpailuneutraali ja tuettava kaikkia alan toimijoita yhdenvertaisella tavalla.

Lopuksi

Ravintolatukeen liittyvää maksuajankohtaa on tarkistettava. On ongelmallista, että tuen maksu viivästyy, koska kassakriisi on akuutti. Tärkeintä on, että tuki saadaan mahdollisimman nopeasti myönnettyä rajoitustoimenpiteiden kohteeksi joutuneille toimijoille.

Katsomme, että ravitsemistoiminnan tukeen on varattava vähintään 300 000 000 euroa, jolla liiketoiminnalle aiheutuvia vahinkoja pystytään edes osin kattamaan. Tarkasteluajankohtaa on myös tarkistettava vastaamaan paremmin tosiasiallisia taloudellisia vahinkoja. Muiden koronaepidemiasta saatujen tukien vaikutus tämän nimenomaisen tuen määrään on poistettava. Mallia on yksinkertaistettava laskentaperusteiltaan ja varmistettava, että se kohtelee yhdenvertaisesti kaikkia alalla toimivia yrityksiä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 14.5.2020

Arto Satonen kok
Ruut Sjöblom kok